

Utrikesdeklarationen 1998

Regeringens deklaration vid 1998 års utrikespolitiska debatt i Riksdagen, onsdagen den 11 februari 1998

Fru/Herr talman,

På tröskeln till ett nytt sekel finns det anledning att känna såväl framtidstro som osäkerhet över utvecklingen i världen.

Bakom oss ligger två världskrig och oräkneliga regionala konflikter, kolonialism, folkmord och historiens skamfläck - Förintelsen.

Det kalla krigets kramp är över och demokratin går framåt i stora delar av världen. Frihandel skapar förutsättningar för ekonomisk utveckling och jämnare fördelning av resurser. Människors vardagsintressen vävs samman över gränser. Säkerhet skapas alltmer genom samarbete. Sveriges egna säkerhetspolitiska situation har förmodligen aldrig varit bättre.

Ändå kan vi inte blunda för hoten och utmaningarna. Bristande respekt för mänskliga rättigheter finns i vår värld liksom massfattigdom, epidemier och miljöhot. Inbördeskrigen plågar oss, drivna av förtryck av minoriteter och rädsla för det annorlunda. Våra egna samhällen kämpar mot arbetslöshet, organiserad brottslighet och ökande klyftor mellan människor.

I detta läge är det viktigt att ta fasta på de stora framsteg som gjorts och med kraft ta oss an de uppgifter vi står inför. Det gäller att göra våra egna samhällen trygga och hållfasta, samtidigt som vi måste bejaka det internationella samarbetet och solidaritetens nödvändighet.

Att aktivt medverka till en vitalisering av samarbetet i vårt närområde och Europa samtidigt som vi tar vårt globala ansvar måste för Sverige vara en självklarhet.

Fru/Herr talman,

I Norden delar vi historia och kultur och förstår till stor del varandras språk. Integrationen är så långtgående att människor tar den för given. Det nordiska samarbetet är en grundval för regeringens agerande i närområdet, i Europa och i världen.

Sverige är i år ordförande i det nordiska regeringssamarbetet. Regeringen vill fördjupa samarbetet med koncentration på att öka sysselsättningen och förbättra vår miljö.

Östersjöområdet och Barentsregionen, som under det kalla kriget präglades av konfrontation, utvecklas idag till modeller för samarbete och säkerhet i det nya Europa. Östersjötoppmötet i Riga och Barentsrådets utrikesministermöte i Luleå

bekräftar den värdegemenskap som idag råder. Regionen har möjligheter att bli ett tillväxtcentrum i Europa.

Barentssamarbetet har lett till ökad kärnsäkerhet, bättre betingelser för ekonomisk utveckling och fler kontakter över gränserna.

Östersjösamarbetet tar sig inte bara an de nya möjligheterna. Det är också ett samarbete för att hantera en del av de problem som följt den positiva utvecklingen i Central- och Östeuropa. Den grupp som bekämpar organiserad brottslighet fick förnyat uppdrag vid Rigamötet. Handelsministrarna ska på svenskt initiativ söka underlätta handelsvillkoren i regionen för små och medelstora företag. Vid utrikesministermötet i juni ska ett förslag till Agenda 21 för att främja en hållbar utveckling i Östersjöregionen antas.

Sveriges insatser för att skapa ett gott grannskap i närområdet och en framgångsrik EU-utvidgning är omfattande. I mars lägger regeringen fram sitt förslag till nytt treårsprogram för samarbetet med Central- och Östeuropa. Samarbetet inriktas nu alltmer på att stödja Estlands, Lettlands, Litauens och Polens medlemskap i EU och på att knyta Ryssland fastare till europeiska samarbetsstrukturer.

För att förverkliga ett integrerat Europa - bortom historiska, politiska och ekonomiska skiljelinjer - måste alla berörda stater och organisationer förena sina ansträngningar. Motorn i denna process är EU och dess öppnande österut. Vårt beslut nyligen att inbjuda nya medlemmar var ett stort framsteg för Europa. Alla kandidatländer är nu med i utvidgnings-processen, vilket stärker reformarbetet och stabiliserar demokratin.

Det viktigaste motivet för utvidgningen är att främja säkerheten i hela Europa. Samtidigt bidrar utvidgningen till ekonomisk utveckling och en god miljö i dagens och morgondagens medlemsländer.

Vi måste i EU förnya institutionerna och reformera samarbetet - inte minst på jordbruksområdet - så att unionen kan fungera effektivt också med nya medlemmar. För kandidatländerna gäller det att uppfylla medlemskapets krav på demokrati, god miljö samt en väl fungerande marknadsekonomi, förvaltning och rättsväsende.

De baltiska staternas integration i det nya Europa är ett starkt svenskt intresse. De reformerar nu på ett kraftfullt sätt sina samhällen för att kunna bli medlemmar i EU. Samarbetet dem emellan och med Ryssland har utvecklats positivt. Den ekonomiska utvecklingen är imponerande. Regeringen har tagit initiativ till ett nordiskt program för att stödja balterna på de rättsliga, polisiära och migrationspolitiska områdena.

Utvidgningen bör gå hand i hand med en utveckling och fördjupning av samarbetet i EU. Samtidigt som gemenskapen blir större måste den bli ett effektivt redskap för att möta den verklighet Europas medborgare står inför - hög arbetslöshet, miljöproblem och sociala orättvisor.

Utvidgningsförhandlingar inleds även med Cypern. Fredsansträngningarna förs därmed in i ett kvalitativt nytt skede. Det bör stärka förutsättningarna att äntligen nå en varaktig lösning av konflikten.

Regeringen vill att EU ska utveckla relationerna till Turkiet. Landet har ett tydligt medlemskapsperspektiv, vilket innebär att vi förväntar oss förbättringar vad gäller respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och minoritetsskydd.

Regeringen vill medverka till att EU visar öppenhet mot omvärlden och ett starkt globalt engagemang. Den europeiska medelhavspolitiken måste t.ex. i högre grad rymma ambitioner att skapa frihandel på alla områden, också på jordbruksområdet, samt en bred satsning på utveckling och kulturell dialog.

Regeringen verkar genom EU för att det multilaterala handelspolitiska regelverket inom Världshandelsorganisationen, WTO, ska fortsätta att minska hindren för ekonomiskt utbyte, handel och investeringar.

Införandet av den gemensamma valutan får stor betydelse för hela EU, även för de länder som inte deltar från start. Sverige kommer därför att bidra till att EMU blir framgångsrikt.

Regeringen arbetar för att möjligheterna i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik ska utnyttjas. Amsterdamfördraget har skapat förutsättningar för en fördjupning av detta samarbete, bl.a. genom en förstärkt förmåga att förebygga och hantera konflikter.

EU behöver en mer restriktiv vapenexportpolitik. Regeringen vill att de riktlinjer som Europeiska rådet har antagit förtydligas i restriktiv riktning i en uppförandekod. Regeringen verkar också för att kommissionens initiativ till en EU-strategi för försvarsindustrin bl.a. ska leda till mer restriktiva regler för export av krigsmateriel och ökad öppenhet kring EU-ländernas vapenexport.

President Jeltsins betydelsefulla besök i Sverige var en bekräftelse på ett allt intensivare svensk-ryskt samarbete. Den positiva utvecklingen av utbytet på alla områden mellan Ryssland och Sverige bygger en fördjupad gemenskap mellan våra länder.

Besöket utgjorde också en del i strävandena att knyta Ryssland fastare till det europeiska samarbetet. Regeringen vill underlätta detta närmande genom ökat stöd till reformarbetet i Ryssland.

Regeringen uppmanar Ryssland att underteckna gränsavtalen med Estland och Lettland. Ett sådant steg skulle ha en förtroendeskapande effekt av betydelse för hela Östersjöområdet.

Det är glädjande att Ryssland framfört konkreta förslag för att stärka förtroendet och samarbetet i Östersjöområdet. Regeringen vill fortsätta att diskutera dessa, inte minst vad gäller ekonomi, miljö och mellanfolkliga kontakter. Regeringen vill bygga ut det praktiska militära samarbetet med Ryssland inom ramen för Partnerskap för fred. Däremot avvisar vi tankar på regionala militära säkerhetsarrangemang.

Ramöverenskommelsen mellan NATO och Ryssland är en grundsten i det alleuropeiska säkerhetsbygget. Båda parter har ansvar för att avtalet fylls med konkret innehåll. Hela Europa har intresse av en positiv och konstruktiv relation

mellan Ryssland och NATO.

Detta avtal, tillsammans med fördjupningen av Partnerskap för fred, bildandet av det Euro-atlantiska partnerskapsrådet och beslutet att inbjuda tre centraleuropeiska länder som medlemmar, är uttryck för en nyorientering hos NATO. Bred samverkan bidrar till hela Europas säkerhet. Det är angeläget att denna förändringsprocess fortsätter.

Gemensam krishantering och fredsfrämjande blir allt tydligare den militära huvuduppgiften för Europas stater. Regeringen samarbetar med NATO för att möta den nya säkerhetspolitiska dagordningen. På detta område, liksom i andra säkerhetspolitiska frågor, har Sverige ett nära samarbete med Finland.

Samverkan med NATO omfattar inte försvaret av vårt territorium. Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land ska kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde, består. Sverige har, som militärt alliansfritt land med ett starkt engagemang för FN, alltid gjort en åtskillnad mellan försvaret av vårt eget territorium och fredsinsatser på FN:s uppdrag. Denna tydliga uppdelning består och utgör en grund för vårt samarbete med NATO.

Regeringen strävar efter en alleuropeisk säkerhetsordning, i vilken de europeiska länderna samverkar för att hantera den nya tidens säkerhetsproblem. I denna process skapas förutsättningar för minskade rustningsnivåer och en successiv utfasning av kärnvapnen.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, utgör, med sin breda medlemskrets och allomfattande säkerhetssyn, en annan grundsten i det europeiska säkerhetsbygget. OSSE:s viktigaste uppgifter är idag konfliktförebyggande verksamhet, krishantering och försoningsinsatser efter en konflikt, samt rustningskontroll.

Europarådets ökade medlemsantal är ett uttryck för demokratins frammarsch på vår kontinent. Europarådets insatser bidrar till att konsolidera demokratin, stärka respekten för mänskliga rättigheter och främja rättsstatens principer. Regeringen verkar för en effektiv uppföljning av Europarådets toppmöte i oktober 1997. Det gäller i synnerhet det program om barns behov av skydd som tillkommit på svenskt förslag.

Den fredliga utvecklingen på Balkan förutsätter ett långsiktigt internationellt engagemang. De krafter som stöder Dayton-avtalet behöver omvärldens bistånd för att försoningen ska bli starkare än de splittrande krafterna. Så kan möjligheter skapas för människor att återvända hem.

Det svenska stödet till återuppbyggnaden prioriterar hjälp till demokratiska och ekonomiska strukturer samt flyktingåtervändande. Stödet ska bidra till en integrering av regionen i det europeiska samarbetet.

Fredsarbetet i Bosnien kräver fortsatt militär och polisiär närvaro. Den svenska regeringen är beredd att fortsätta bidra med trupp, under förutsättning att FN:s säkerhetsråd ger mandat. En sådan styrka bör, liksom den nuvarande, organiseras

av NATO och ha ett inslag av amerikanska trupper på marken. Ett fortsatt brett deltagande, inklusive av Ryssland, är också väsentligt.

Det är angeläget att det amerikanska engagemanget i Europa vidmakthålls. Förenta staternas närvaro har stor betydelse för fred och utveckling i hela Europa.

Fru/Herr talman,

Sveriges medlemskap och starka engagemang i Förenta Nationerna förblir en grundpelare i regeringens utrikespolitik.

Genom FN är vi med och bygger den internationella rättsordning som tryggar också vår egen säkerhet. FN är ett oundgängligt redskap i kampen mot de långsiktiga hoten mot mänsklig överlevnad.

Sveriges inval i säkerhetsrådet för perioden 1997-98 var ett uttryck för förtroende för vår utrikespolitik. Regeringen vägleds i rådsarbetet av det program som jag redovisade för riksdagen efter invalet. Vi vill verka för tidiga, helst förebyggande, och samordnade FN-insatser i konfliktsituationer och för ett öppnare säkerhetsråd. Det överordnade målet är att FN och säkerhetsrådet så effektivt som möjligt ska kunna upprätthålla internationell fred och säkerhet.

Regeringen värnar om ett fast och enigt FN-agerande i Irak. Säkerhetsrådets resolutioner ska respekteras och Iraks massförstörelsevapen elimineras. Det är oacceptabelt att Irak allvarligt försvårar FN:s kontrollverksamhet. Saddam Husseins politik har skapat ett stort mänskligt lidande för landets medborgare, inte minst för det kurdiska folket i norr. För att undvika ytterligare lidande måste Iraks ledare samarbeta med FN och möjliggöra en fredlig lösning på en allvarlig internationell kris.

Regeringen arbetar för att de negativa humanitära följderna av internationella sanktioner ska begränsas så långt som möjligt. Humanitära behov och respekten för mänskliga rättigheter står i centrum vid svenska ställningstaganden.

Vi vill nå en bättre samverkan mellan militära, polisiära och andra civila FN-insatser. Det var därför vi som rådsordförande i juli i fjol tog ett nytt initiativ om civilpolis i FN:s operationer - i många fall en nyckelgrupp för att hantera inbördeskonflikter. Vi följer nu upp detta initiativ, både inom FN och i Sverige. Idag står ett hundra svenska poliser till förfogande för FN:s beredskapssystem för fredsfrämjande insatser.

Efter generalsekreterare Kofi Annans tillträde har betydande framsteg gjorts för att reformera FN. Vi har fått en bättre politisk ledning och en rationaliserad organisation.

Under 1998 kommer regeringen att verka för införandet av ett nytt finansieringssystem av FN:s utvecklingsverksamhet som ger större förutsägbarhet och jämnare bördefördelning. Det planerade millenniemötet i generalförsamlingen erbjuder ett tillfälle till att rikta fokus på FN:s framtida uppgifter.

Det som ytterst avgör FN:s framgång är medlemsstaternas politiska vilja att stödja och använda sig av FN och att ställa nödvändiga resurser till dess förfogande. Alla

medlemsstater måste betala sina bidrag fullt ut, i tid och utan villkor. Detta gäller i synnerhet den störste bidragsgivaren. Förenta staternas betalningsovilja hotar det fortsatta reformarbetet.

Ett decennium efter det kalla krigets slut står ännu omfattande kärnvapenarsenaler mot varandra och spridningshotet finns kvar. Arbetet för en värld fri från massförstörelsevapen har fortsatt hög prioritet för den svenska regeringen.

Kärnvapenstaterna bör ta kärnvapnen ur beredskapsläge. Regeringen verkar för att Canberra-kommissionens förslag för att uppnå en kärnvapenfri värld tas tillvara i det internationella nedrustningsarbetet.

Stater som frivilligt avstått från att inneha kärnvapen har rätt att få garantier att inte utsättas för användning eller hot om användning av kärnvapen. Regeringen vill få till stånd ett internationellt, legalt bindande avtal på detta område.

En viktig del av nedrustningsarbetet är den internationella exportkontrollen, där Sverige spelar en aktiv roll. Det gäller att förhindra att vapen och känslig högteknologi hamnar i orätta händer - att försvåra för länder att tillverka massförstörelsevapen.

I inbördeskrig orsakar lätta vapen ohyggligt mänskligt lidande. Regeringen kommer aktivt att arbeta för konkreta kontrollåtgärder när det gäller dessa vapen. Regeringen har i dagarna informerat FN:s generalsekreterare om att vi redan nu tillämpar de grundläggande åtagandena i Ottawa-konventionen om totalförbud mot antipersonella minor.

Den 10 december 1948 antog Förenta Nationernas generalförsamling den Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Här lades grunden till det omfattande internationella regelverk som idag finns för att värna människovärdet.

Som en del av 50-årsminnet kommer regeringen att lämna en redogörelse av politiken för de mänskliga rättigheterna. Större uppmärksamhet än hittills ska ägnas åt de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Andra områden som betonas är barns, kvinnors och minoriteters rättigheter. Vi ska intensifiera våra ansträngningar att uppnå ett totalt avskaffande av dödsstraffet. Mänskliga rättigheter är avgörande för att främja demokratins kultur.

Utvecklingssamarbetet är ett oundgängligt instrument för Sveriges internationella ansvarstagande. Demokratiska och ekonomiska framsteg i många samarbetsländer gör det möjligt för Sverige att bli en uppskattad partner för dem vars egen uppgift det är att kräva sin rätt, att befria sig från fattigdom och ta kontroll över sin framtid. Med den nya biståndspolitik som växt fram har vi lagt en god grund för biståndsökningar de kommande åren.

Fru/Herr talman,

Ur säkerhetspolitisk synvinkel är det huvudsakligen positivt att nationers gränser blir öppnare och att länder och folk förs närmare varandra i den snabba internationalisering av ekonomi, kultur, teknik och värderingar som vi idag upplever.

Globaliseringen har inneburit en möjlighet för många miljoner människor i tidigare fattiga delar av världen att resa sig ur fattigdom. Men i dess spår ser vi också ökade sociala skillnader. De skickligaste och mest konkurrenskraftiga kan utnyttja den globala ekonomins dynamiska krafter. För många krymper världen och nya möjligheter öppnar sig.

Andra upplever att de inte behövs eller förlorar den plats de haft på grund av den globala ekonomins centrifugala krafter. I marginalen finner vi lågutbildade, eftersatta regioner och hela länder.

Globaliseringens goda sidor - integration och ekonomiska framsteg - skapar de bästa möjligheter vi någonsin haft för att nå fred, demokrati och utveckling. Men globaliseringen behöver också ett globalt politiskt och etiskt ramverk. Att utveckla politiska instrument på internationell nivå för att handskas med globaliseringens negativa krafter är också att förebygga konflikter.

Detta behov blir inte minst tydligt i Öst- och Sydostasien där bilden snabbt har förändrats. Länder som sett en tillväxt utan motstycke har kastats in i en djup finansiell och strukturell kris. Brister i ekonomiska och politiska system har blivit tydliga. De sociala och miljömässiga problemen är stora.

Återhämtningen kan ta tid. Men de omställningar som nu genomförs kan på sikt återge dessa länder en framträdande position i världsekonomin. Länder kan gå stärkta ur krisen om de kan reformera sitt styrelsesätt i riktning mot ökad demokrati, pluralism och öppenhet. Det pågående arbetet med att utforma en svensk Asienstrategi markerar regeringens starka intresse att utveckla relationerna med länderna i Asien.

Vi har genom krisen i Asien blivit påmind om det starka ömsesidiga beroendet mellan länder och folk och om behovet av internationell samverkan. Dagens öppna ekonomier, fria handel och snabba finansiella transaktioner kräver ett ekonomiskt och politiskt ledarskap, som kan svara snabbt vid kriser och samtidigt ha ett brett, globalt och långsiktigt angreppssätt på gemensamma ödesfrågor.

Mellanöstern delar en lång gemensam historia och ett rikt kulturarv med Europa. Fred i regionen är ett gemensamt intresse. Regeringen är djupt oroad över att fredsprocessen har kört fast.

Israel har rätt till säkra och erkända gränser. Palestinierna har rätt att bilda en demokratisk stat och att uppnå ekonomisk säkerhet. En uppgörelse förutsätter att Israel drar sig tillbaka från Västbanken och Gaza i enlighet med folkrättens krav och parternas överenskommelser. Alla goda krafter i området och omvärlden måste samverka för att konfrontation ska ersättas med samverkan.

Israel måste upphöra med den folkrättsstridiga bosättningspolitiken och undanträngningen av palestinier från Jerusalem. Säkerhetssamarbetet måste vidmakthållas för att hindra terroråd. Jerusalems ställning måste ingå i en allomfattande och rättvis fredsuppgörelse. Folkrätten och respekten för de mänskliga rättigheterna måste upprätthållas av båda parter.

Afrika uppvisar flera ansikten. Nöd och våld är verklighet för många människor. Samtidigt pågår löftesrika förändringar. En "afrikansk renässans" synes möjlig. Regeringen strävar efter att utveckla ett närmare partnerskap med de framväxande demokratiska afrikanska samhällena. Vi vill utveckla vårt starka historiska engagemang för en ny tids krav. I mars lägger regeringen fram sitt förslag om en förnyad Afrikapolitik.

Våldet i Algeriet fick förnyad styrka under fastemånaden Ramadan. Regeringen har agerat för att i dialog med Algeriet söka få stopp på det ohyggliga våldet. Det är nödvändigt att den algeriska regeringen får till stånd en nationell kraftsamling mot den fega och chockerande terrorismen. Öppenhet, demokratisering och en fungerande rättsstat är en förutsättning för att bryta våldet och isolera de ansvariga.

Det är glädjande att parterna nu kommit överens om att genomföra FN:s fredsplan för Västsahara. Regeringen stöder fredsprocessen med civilpolis och är därutöver beredd att bidra med valövervakare. Vi undersöker möjligheter till insatser på minröjningsområdet.

Utvecklingen i Latinamerika är positiv. Det tålmodiga arbetet för en demokratisk utveckling och öppnare ekonomier har resulterat i en positiv utveckling i så gott som hela regionen. Ännu återstår nödvändiga sociala reformer inom t.ex. utbildning och hälsovård, för att minska fattigdomen och trygga demokratin. Sverige kommer i maj att stå värd för ett möte mellan handels- och ekonomiministrar från EU och Latinamerika, för att stimulera handel och investeringar.

I Centralamerika har ett tålmodigt fredsarbete från såväl inhemska demokratiska krafter som internationella ansträngningar lett till att fred och demokrati nu råder i hela regionen, för första gången sedan självständigheten i början av förra århundradet.

Fru/Herr talman,

När skeenden utanför vårt eget land alltmer påverkar svenskars liv blir gränsen mellan inrikes- och utrikespolitik mindre tydlig. Den värdegemenskap som utgör grunden för en levande demokrati på nationell nivå, måste idag sökas även på internationell nivå.

Svenskars framtida välfärd är intimt sammanflätad med människors i vår omvärld. Vår delaktighet och solidaritet bidrar till framtidshopp för andra.

· Vi vill därför fördjupa och bredda samarbetet i vårt närområde och Europa. Vi måste ta vara på den historiska möjligheten att skapa ett integrerat demokratiskt Europa och förverkliga en ordning där säkerhet söks i samarbete och som inte accepterar våld som lösning på politiska motsättningar.

· Vi vill därför förnya det globala samarbetet. Utmaningarna mot människors liv och välfärd - globala miljöhot, ohälsa, fattigdom, massförstörelsevapen, protektionism och brott mot mänskliga rättigheter - kan bara mötas i internationell samverkan.